

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Ivre Ac Potestate Romanorum Pontificum,
Imperatorum, Regum ac Episcoporum**

Alvarez Guerrero, Alfonso

Coloniae Agrippinae, 1586

VD16 A 2069

An Astrologia sit ars prohibita, & de forte, diuinatione, sortilegijs, de ludo,
ventura, & augurijs. cap. lx.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63477)

& congregatio capitulorum prouincialium, & congregatio generalium capitulorum viris bonis religionis seruat omnem religionem indemnem. Itaque capitula generalia sancte religionis sunt munimenta, & fortissima propugnacula omnium sacrarum religionum, vt ex euidencia facti omnibus notum est.

AN ASTROLOGIA SIT ARS PROHIBITA, & de sorte & diuinatione, & Sortilegijs, & de Ludo, & Ventura, & de augurijs. cap. LX.

SYMMARIVM.

- 1 Astrologie ars an prohibita sit remissive, & nu. 2.
- 3 Liceatne astrologis imagines facere.
- 4 Virtus celestium corporum ad immutanda inferiora corpora se extendit.
- 5 Hominis voluntas sitne subiecta astrorum necessitati.
- 6 Astronomia apud catholicos in dissuetudinem abiit.
- 7 Sortes an sit prohibita, & num. 14.
- 8 Incantatores sortilegi, tanquam Christi inimici insequendi sunt.
- 9 Diuinitio, & Prophetia, vtrum inter se differant.
- 10 Diuinationum genera quae & quot sint, & nu. 12. 13.
- 15 Chiromantia sitne de iure prohibita.
- 16 Sortilegium in se bona sit, attamen idololatrie causa prohibita est.
- 17 Arilogij inuentor quisnam fuerit.
- 18 Quod incipiens opus aliquod die tali, non habebit bonum effectum, a quibus tale dictum emanauerit.
- 19 Testator heredem instituens hoc modo: Ne in die reuolutionis lune heres adeat hereditatem, & si adeat, eam amittat, vtrum talis voluntas seruanda sit.
- 20 Sanctorum animae non fauent illicitis interrogantibus.
- 21 Liceatne demonem ad aliquid faciendum interrogare.
- 22 Quando quis aliter se tueri non potest, non solum vulnerare verum etiam occidere ei licet.

23 Incantatio

- 23 Incantationes, ad bonum non autem ad malum faciendum, ad-
ceduntur.
- 24 Reges, qui ad Christum adorandum venerunt, cur Magi app-
lati fuerunt.
- 25 Sortilegi proprie qui dicantur.
- 26 Sortilegiorum quot sint species.
- 27 Mulier ad credendum debilis ac facilis.
- 28 Sortilegi effectus quidnam requirat.
- 29 Vtrum diuinitio, quæ per demones fit, vel per astra, per somnia,
sive per auguria & sortes licita sit, remissive.
- 30 Ludorum quoniam perniciosus sit, & quis prohibitus.
- 31 Ludus à quo inuentus fuerit.
- 32 Consuetudo peccati nutritiva non valet, neque prescribit.
- 33 Aleator similis est Republicæ hosti.
- 34 Scachorum ludus an sit licitus.
- 35 Vtrum illud quod in scachorum ludo vel alio, qui consistit & fit
experiendæ virtutis gratia, restitutioni subiaceat, limita.
- 36 Quando dicatur quis ludere ex auaritia.
- 37 Ventura vtrumne prohibita sit, & num. 39.
- 38 Finis in omnibus rebus considerandus est.
- 40 Lucrum, ad bonum finem & cum bono ordine appetere, sine
iure prohibitum.
- 41 Sors, quoad scientiam, non est quid mali, sed quoad erro-
ritium.
- 42 Duo de Papatu contendentes, data probationum paritate, vtrum
sorti locus sit.

Liqui + docto. vt Hostien. in summa, in tit.
de Sortileg. §. in quo casu tenet, dicunt astro-
logiam esse prohibitam per tex. in cap. illud,
ver. neque hoc genere, xxvj. quæst. ij. & in ca.
igitur, ea. cau. quæst. iij. quod verum intelli-
go, quantum ad hoc, vt astra dicantur necessitare, sed qui-
tum ad hoc, vt dicantur inclinare homines, non crederem
astrologiam esse prohibitam; tanquam superiora sint signa
rerum, non autem causa, per id, quod dicit glossa in cap. non
licet xxvj. quæst. v. quod fuit de mente Sancti Thomæ in
ij. ij. quæst. xcvi. Vnde dicit Archi. in cap. non obsecrante
xxvj.

xxvj. q. ij. quod si quis vtiliter considerat tempora Lunæ,
puta vt sibi minuat sanguinem, vel medicinam capiat. vel
ligna incidat, & similia, non est peccatum: nam videmus
ligna incisa in defectum lunæ corrumpi: & ideo moderni
astrologi concludunt cum Ptolomeo dicente in Centi-
loquio; Sapiens dominabitur astris. Vnde dicit Anto. in c.
j. de Sortilegijs; contra inclinationem corporum super
celestium homo potest operari per rationem, cui obedi-
unt vires sensitiuæ; & allegat phi. in j. ethic. & in iij. de a-
nima, & ita procedit, quod dicit Archi. in c. si quis clericus.
xxvj. q. v. volens, quod si quis consideratione astrorum v-
tatur ad præcognoscendum futuros casus, vel futuros e-
uentus, vel etiam ad præcognoscendum futura opera ho-
minum per certitudinem; procedit hoc ex vana, & falsa
opinionis; tunc operatio demonis se immiscet, vnde erit
diuinitio superstitiosa, & illicita. Si vero aliquis vtatur cō-
sideratione astrorum ad præcognoscendum futura, quæ
ex celestibus causantur corporibus, puta siccitates, & plu-
uias, & alia huiusmodi, & tunc non erit illicita diuinitio:
& hoc dicit tenere sanctum Thomam. Nec obstat, si allega-
retur illud philosophi, necesse est inferiora corpora a su-
perioribus gubernari, quia intelligi debet, cum modera-
mine inculpatae necessitatis propter libertatem arbitrij,
quam habet homo a prima causa; contra quam astra, quæ
sunt causæ secundariæ, & inferiores, operari non possunt.
facit tex. in c. inferior. xxj. distin. & c. cum inferior. de ma-
io. & ideo dixit Archi. in d. c. non licet, quod corpora infe-
riora reguntur ex vi corporum superiorum, diuina poten-
tia hoc operante, allegat. c. nasci. & c. dominus. lxxvj. di-
stin. & c. nec mirum, xxvj. q. v. Et ex hoc inferitur, quod
astra non influunt in animam; cum philosophus solum di-
cat de corpore arg. c. nonne. de præsu. l. cum prætor. de iu-
di. quod expresse tenet S. Thom. in loco præallegato, cum
astra sint corporea, & anima sit incorporea. Dicit enim,
quod subtrahuntur causalitati celestium corporum actus
liberi arbitrij, quod est facultas voluntatis, & rationis; in-
tellectus enim, siue ratio non est corpus, nec actus organi
corporei, & per consequens nec voluntas, quæ est in rati-
one;

D d d

one; vt patet per philosophum in iij. de anima: nullum a-
tem corpus potest imprimere in rem incorpoream; vnde
impossibile est, quod corpora celestia directe imprimant
in intellectum, & voluntatem: esset enim ponere intellectu
non differre a sensu, quod est contra Arist. in lib. de anima
secundum eum: & etiam fuit de mente Archi. in d. cap. igitur.
vbi dicit, quod illa, quæ causantur per motus corporum
celestium non causantur ad contingentiam liberi ar-
bitrii. † Concludo igitur astrologiam de iure non esse pro-
hibitam, intelligendo tamen, vt supra dixi; videmus nam-
que eam esse positam inter septem artes liberales, & ideo
vniuersali consuetudine est approbata; legiturque publice
in studijs, ac etiam practicatur, & est naturalis scientia, si-
ne qua perfectus philosophus esse non potest; immo cor-
pora celestia fuerunt causa inductiuæ philosophiæ; vnde
dicitur, quod propter admirari ipsa corpora cœperunt ho-
mines philosophari. Ratione ergo saltem consuetudinis,
quæ est optima iuris interpret. l. si de interpretatione. de
legib. c. cum dilectus. de consuet. & maxime tolerantia se-
dis Apostolicæ, quæ potest dispensare contra illa iura, quæ
videnter prohibere astrologiam, vt in c. proposuit. de co-
ces. præben. Dicemus ipsam astrologiam non esse prohibi-
tam, licet propter humani ingenij imbecillitatem nō per-
fecte intellectam, & ita concludit Ioan. de Ana. in ca. ij. de
sortileg. Et per prædicta declarabitur l. nemo. C. de malef.
& mathe. & tex. not. in litem apud labeonem. in §. j. si quis
astrologus, de iureiuran. versic. iuriconsultus, differentiā
facit inter astrologum, & illum, qui pollicetur aliquam il-
licitam diuinationem. dum dicit, si quis astrologus, vel
qui aliquam illicitam diuinationem pollicetur, consultus
&c. Et sic de mente iuriconsulti est, quod astrologia non
sit illicita, quod tamen intellige, vt supra declarauimus. † Ad-
uertendum tamen est, ne astrologi faciant imagines, quas
astronomicas vocant; nam illicitæ sunt, & opera dæmonum
effectum habent; Cuius rei signum est, quare necesse est eis
inscribi quosdam characteres, qui naturaliter nihil opera-
tur. Vnde sunt ibi tacita pãcta cum dæmonibus; in imagi-
nibus vero nigromanticis sunt expresse inuocationes dæ-
monum.

monum, secundum Sanctū Thomam, quem refert, & sequitur Archidiaconus in dicto capit. igitur. circa finem. Et quod dixi de astrologia, idem dico de chiromantia; est enim scientia naturalis, nam lineæ palmæ manūs, quæ sunt causæ dictæ scientiæ, generantur simul cum homine. Aristotel. eam approbat, tanquam veram scientiam, ut patet in primo de animalibus, ubi dicit; Pars interior manus vola dicitur, carnosā est, & in scissuris vitæ indicimus distincta longioris, licet vitæ singulis, aut binis ductis per totam breuiores binis, quæ non longitudinem totam designent. & idem in primo problematum, problemate xli x. dicit; propter quid quicunque sectionem, quæ est per manum, habent per totum, longioribus; aut qui inarticulatam, breuioris vitæ sunt; sicut a quosa, & cætera. Et intellige, dictas lineas esse signa, non autem causas eorum, quæ intuitu dictæ scientiæ prænu-
 ciantur esse futura. Et sic dico talia necessariò non esse o-
 uentura; Deus enim in omnibus futuris liberam habet
 potestatem, tanquam dominus dominantium; & fatuum
 esset asserere contrarium. Vnde dicit Philo. in i. Jerierme.
 quod de futuris cōtingentibus nō est determinata veritas
 & ideo male loquuntur astronomi, & chiromantici dicen-
 tes, q̄ infallanter erit; sed debet dicere astra, & signa manus
 multū sunt ad hoc inclinata. Et videbis disputationes do-
 ctissimi Pici Mirandulani aduersus astrologos, ubi mul-
 ta vitia inuenies. Et ex supradictis notabis, q̄ quod vir-
 tus cœlestium corporum ad immutanda corpora inferio-
 ra se extendit, dicit enim Sanctus Augustinus de ciui-
 tate Dei; non vsquequaquam absurde dici potest ad so-
 lum corporum differentias afflatus quosdam sydereos
 peruenire; & ideo si aliquis inditijs astrorum vtatur ad
 prænosendum corporales effectus, puta tempestatem,
 & serenitatem aeris, sanitatem, vel infirmitatem cor-
 poris, vel vbertatem, & sterilitatē frugum, & similia, quæ
 ex corporalibus, & naturalibus causis dependent, nullum
 videtur esse peccatū. Nam omnes homines circa tales effe-
 ctus aliqua obseruatione vtuntur corporum cœlestiū, sicut
 agricolæ seminant, & metunt certo tempore; quod obser-
 uatur

Ddd 2

uatur secundum motum Solis. Nautę navigationem
 rant in plenilunio, vel etiam in lunę defectu. Medici ci-
 ritates certos dies obseruant, qui determinantur se-
 cundum cursum Solis, & Lunę: vnde non est inconueni-
 ens secundum aliquas alias occultiores stellarum obser-
 5 tiones circa corporales effectus vti astrorū iudicio. Hoc
 autem omnino teneri oportet, quod voluntas hominū
 est subiecta necessitati astrorū, alioqui periret liberū ar-
 bitriū; quo sublato nō deputarētur homini neq; bona opera
 ad meritum, neque mala ad culpam; & ideo certissimum
 nendum est cuilibet Christiano, quod ea, quę ex volun-
 te hominis dependent, qualia sunt omnia humana opera,
 non ex necessitate astris subduntur. Et ideo dicitur Ma-
 thei. x. A signis cęli nolite metuere, quę gentes time-
 Sed diabolus, vt omnes pertrahat in errorem immiscet
 operationibus eorum, qui iudicijs astrorū interducunt.
 Ideo August. dicit. ij. super Gen. ad literam, fatēdum, quod
 doq; ab astrologis vera instinctu quodā occultissimo dicitur,
 quem nescientes humanę mentes patiuntur; quod cum
 ad decipiendos homines fit, spirituum immundorum &
 seductorum operatio est; quibus quędam vera de tem-
 poralibus rebus nosce permittitur. Et ideo August. dicit
 de doctrina Christia. quod tales astrorū obseruationes
 referendę sunt ad quędam pacta cum dęmonibus habitas.
 est autem omnino Christiano vitandum pactum, vel soci-
 etas cum dęmonibus secundum illud Aposto. j. Cor. x.
 Nolo vos fieri socios dęmoniorum. Et ideo pro certo te-
 nendum est, graue peccatum esse circa ea, quę a voluntate
 hominis dependent iudicijs astrorū vti. Ita sanctus
 6 Thom. ad fratrem Reginaldum fratrem charissimum suū.
 Et notabis, quod astronomia, seu etiam astrologia apud
 catholicos in desuetudinem abiit, quia dum propria curi-
 ositate his nimis erant intenti, minus vacabant his, quę
 saluti animarum erant accommodata. ca. fors. xxvj. q.
 ij. & Christus dixit discipulis: Non est vestrum nosse
 tempora, vel momenta, quę pater posuit in sua pote-
 state.

Nunc aliqua de sorte, & diuinatione dicamus. Capiens
 do pri.

do primum modum, t. dico sortem esse prohibitam, vnde
in hoc casu nihil aliud est fors, quam diuination; & malefi-
cium a sanctis patribus sub poena anathematis damnata,
vt in c. sortes. xxvj. q. v. & ideo nec credenda, nec exercen-
da est, vt in d. c. sortes. vbi litera dicit: Sortes, quibus cun-
cta vos vestris discriminandis prouinciis, quas patres dam-
nauerunt, nihil aliud, quam diuinationes, & maleficia esse
decerimus; quamobrem volumus illas omnino daminari,
& inter Christianos vltra nolumus nominari: & ne exer-
ceantur anathematis interdicto prohibemus, t. Et incanta-
tores sortilegos velut Christi inimicos insequi oportet, vt
in ca. peruenit. xxvj. quest. v. & contra idolorum cultores;
vel auspices, atque sortilegos custodia pastoralis inui-
gilet. cap. contra, vicesima sexta, quest. v. & ab eccle-
sia separentur augurij, & incantationibus deseruientes,
vt in c. augurij. ea. q. & cau. & sortilegam, & magicam ar-
tem Episcopi omnibus modis eliminare studeant, vt in c.
Episcopi. xxvj. q. v. Et quæ magorum præstigijs sunt, uo-
vera, sed fantasmata esse probantur, vt in c. fin. ea. q. & cau.
& videbis docto. & in titu. de sortilegijs. & videbis Hosti.
in sum. eo. titu. & videbis sanctum Thomam in tract. suo
de sortibus, & in c. v. dicit, vtrum sortibus liceat vii: vbi
multa optima inuenies breuibus verbis. t. Et est differentia
inter diuinationem, & prophetiam: nam diuination pro-
prie in malo, prophetia vero in bono accipitur. Vnde Hie-
ronymus super illum locum Miche. proph. vbi dicitur;
Iudices muneribus indicabunt, sacerdotes eius munere
respondebunt, & propheta eius in pecunia diuinabunt,
& cetera inquit: Nunquam diuination in bonam partem acci-
pitur; videbantur quidem esse prophetae, sed quia pecuni-
am accipiebant, prophetia eorum facta est diuination. &
transumptus est tex. in c. nunquam j. q. j. facit. c. iudices.
ea. cau. & q. vnde Christus in euang. Matt. tales pseudo-
prophetas, id est malos prophetas appellauit. t. Et genus
diuinationis fertur à Persis fuisse allatum, secundum Au-
gustin. in libr. de natura demonum, de quo in prin. xxvj.
q. iij. in quo ponit multos modos diuinationis, inter
quos adducens Varronem dicit, t. quatuor esse genera it
diu-

diuinationum, terram, aquam, aerem, & ignem. Hinc geomantiam, hydromantiam, euromantiam, pyromantiam dictam autumant. Geomantia enim dicitur diuinationo per terram; geos græce, latine terra, & mantia id est diuinationo dicitur. Hydromantia, id est, diuinationo per aquam ab hydros græce, latine aqua; & mantia, & cætera. Euromantia, id est diuinationo per aerem, euros græce, latine aer dicitur, & cætera. Pyromantia id est diuinationo per ignem, pyr græce, latine ignis dicitur, & cætera. Vnde geomantici dicuntur diuinatores per terram; quod hodie non seruatur; sed illud quod olim uocabat in terra signando, hodie fit in charta cum calamo, & atramento punctando. Similiter hydromantia apud nos est in usu; est enim hydromantia in aquarum inspectione umbras dæmonum euocare, & imaginarias ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire; ubi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur suscitare. & eam exercentes dicuntur hydromantici. ita ad litteram dicitur in. cap. nec mirum. vicesima sexta, quædam. Alia vero duæ diuinationes apud nos non sunt in usu.

12 † Quintum est genus diuinationis, quod à iure non permittitur; & fit per rotam pythagoream, quam alius memini me uidisse, de qua intelligitur tex. not. in. dict. cap. non obseruetis, xxvj. q. vij. Et hic Pythagoras secundum Anchi. ibi, fuit ille, qui per sonitum aquarum, & malleorum fabrilium cantum, & sonum, hoc est, musicam adiungit.

13 † Aliud est genus diuinationis prohibita, & est sectum, quod ponit idem Augusti. in. d. c. igitur, & dicitur incantatio, quæ est grauissimum crimen secundum Bal. in. l. in. in. vers. deinde nota. C. de Episco. audi. & est peior cæteris; & eam exercentes dicuntur incantatores, qui secundum Augusti. verbis superstitiosis artem peragunt. i. per quamdam doctrinam hominum falsam, seu superstitiosam, ex quibusdam signis coniecturando in multis comituntur; & hæc alibi appellatur necromantia, & eam exercentes dicuntur necromantici; quorum precationibus videntur res suscitari mortui diuinare, & ad interrogata responsum dare. Necros enim græce, latine mortuus, & mantia diuina-

tionuncupatur; ad quos suscitandum cadaueris sanguis
 adijcitur; nam amare sanguinem daemones dicuntur; ideo-
 que quotiescunque necromantia fit, cruor aqua misce-
 tur; & colore sanguinis facilius prouocantur. ita dicit
 idem Augusti. in libr. de ciui. Dei, transumptiue in. dictio
 cap. nec mirum, post princ. ¶ Quas quidem sortes a com- 14
 nes alias, de quibus in. dict. cap. igitur, ¶ dico de iure esse
 prohibitas. Et ex prædictis iuribus argumentando à suf-
 ficienti partium enumeratione, quod argumentum te-
 net. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iuris.
 & in. §. actionum. insti. de actio; ¶ Infertur, chiroman- 15
 tia, quæ est diuination per manum, à cheir grace, latine
 manus, & mantia diuination, non esse de iure prohibitam;
 de qua aliquid dicam in fine huius dubij. Et de huiusmo-
 di sorte, id est diuinatione prohibita intelligatur illud
 Hieremie. iij. Sapientes sunt, vt faciant mala. & Esaie. v.
 Vel, qui sapientes estis in oculis vestris. & Iob. xxij. Ipsi
 rebelles sunt lumini, nescierunt vias eius. & Esaie. xli. An-
 nuntiate, quæ ventura sunt in futurum. & scimus, quia
 diij estis, & Hiere. x. stultus factus est omnis homo à scien-
 tia sua, confusus est artifex in sculptili suo, vana sunt ope-
 ra eorum, & risu digna, & in tempore visitationis suæ
 peribunt. & illud Catonis. Quid Deus intendat, noli
 perquirere sorte. Et prohibitionis huius sortis triplex
 ratio reddi potest. Prima ratio est, quia tales diuinare
 volentes illud, quod est solius Dei, scilicet præscire fu-
 tura, attribuere sibi conantur, vt in. §. j. xxvj. q. v. & hoc so-
 nat verbum diuinare, id est facere illud, quod proprium
 Dei est. & ideo ausus temerarius dici potest, propter quæ
 angelus de celo cecidit, & Adam de paradiso expulsus
 fuit; imò Papa in sibi reseruatis non vult aliquæ se ingere-
 re, vt in. cap. quod translationem. de offi. deleg. Vnde dæ-
 mones, qui ratione creationis, ingenijque perspicacita-
 te homine sunt nobiliores, præcise scire futura neque-
 unt, licet causatiue possint, vt est tex. not. iuncta gloss. quæ
 hac not. declarat in. cap. sciendum. xxvj. quæ st. iij. de quo
 tex. cum gloss. sequentes eam mentionem faciunt scriben-
 tes in c. nouit, de iudi. Secunda ratio est, quia dum propria
 Ddd 4 curio-

curiositate his sunt intenti, minus vacant his, quæ profu-
lute animarum sunt accommodata, dicit tex. not. in d. l.
his ita responderetur. Tertia est ratio, quia sæpe in huius-
modi sortilegijs consuluntur dæmones, & sic committit-
tur idololatria; & per cōsequens quis cadit in hæresim, ut
accusatus, s. sane. de hæresi. libr. vj. & in gloss. quæ loquitur
de funestis precibus emissis ad dæmonem pro eius auxi-
lio; de quo per Old. cōf. ccix. Et Ray. in summa, de sortile-
gijs. ait; dicendum, † Quod fors licet sit bona in se, tamen
est prohibita propter idololatriā; & hoc casu verificabitur
gloss. in ca. est in iusta. xxij. quæst. iij. quæ dicit, quod idola-
latria puniri potest pœna mortis; sed dū Ray. dicit quod
fors est bona in se, hoc non potest procedere in casu po-
stro, in quo, ut dixi supra in prin. Sors nihil aliud est, quam
diuination, & maleficium; quamvis alio respectu fors in se
sit bona, ut dicam in sequentibus dubijs. Et quod emittun-
tes huiusmodi preces ad dæmonem dicantur malefici, ob
facinorum magnitudinem, dicit tex. not. in l. nemo. C. de
malef. & mathema. Item dicuntur arioli; ut ibi, eo quod
circa aras idolorum nepharias preces emittunt. dicit tex.
in d. cap. igitur. in prin. & de istis habetur Deuteronomio.
xviij. ca. Non inueniatur in te, qui ariolos sciscitetur, nec
phytones cosulat. Dixit tamen Ange. in l. nullus. C. de ma-
lefi. † quod ariolus fuit primus in terra Aegypti inuen-
tor incantationis, & diuinationis. Itē quod fuit inventor
ariologij, & ab eo dictum est. & sequitur Ioan. de Ana. in c.
j. de sortileg. in vj. col. & dicunt ibi docto. quod Aegyptij
dicuntur quasi tenebrofi; & est Aegyptus mater idololatriæ.
† Vnde Aegyptij inuenerunt, quod incipies opus die tali
non haberet bonum exitum: quod reprobatur fides Christi-
ana, xxvj. quæst. vij. in cap. non obseruetis. ubi litera dicit;
Non obseruetis dies, qui dicuntur Aegyptiaci, aut Kelen-
das Ianuarij, in quibus cantilenæ quædam, & commella-
tiones, & ad inuicem dona donantur, quasi in principio
anni boni fati augurio, aut aliquos menses, aut tempora,
aut dies, & annos, aut lunæ solisque cursum; quia qui
has, & quascunque diuinationes, aut fata, aut auguria ob-
seruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus inutiliter.

& sine causa, magis ad sui damnationem, quam ad salutem tendit, siue qui per quosdam numeros literarum, & lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel prospera, vel aduersa futura inquirunt, siue qui attendunt somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata; & sortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria auium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter coniugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pythiacolas pro quavis infirmitate scriptas super homines, & animalia ponunt præter symbolum, & orationem dominicam; aut magicis falstibus in grandinarijs tempestatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt, & interrogant, sciant se fidem Christianam, & baptismum præuicasse, & ut paganum, & ut apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrisse, nisi ecclesiastica poenitentia emendatus Deo reconcilietur: dicit enim Apostolus, siue manducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis in nomine domini nostri Iesu Christi facite, in quo uiuimus, mouemur, & sumus, et ibi Archi. Quare Imperator in l. creationem. C. de iur. delibe. reprobatur illam superstitiosam solemnitatem antiquorum volentium hereditatem adiri non posse certis diebus, qui dicuntur cretici; de quibus per gloss. ibi. & Bal. dicit, quod illa lex ostendit, quod antiqui erant multum bestiales, & nimium colebant dies. Vnde idem Bal. in l. i. in iij. col. C. de his, quæ pen. nom. dicit, quod si testator mandat heredi, quod non adeat hereditatem in die reuolutionis lunæ, alias priuateum hereditate, quod talis voluntas tanquam superstitiosa seruari non debet per d. l. creationem. Et ideo male faciunt principes nolentes peregrinari, nisi ascendant equum die, & hora eis ab astronomo statuta; & ita transit Ioan. de An. in dict. cap. j. Sed ad id, quod dixit Ange. de aurilogo, dicas, quod non bene loquitur; nam non dicitur aurilogium, sed horologium, quasi horarum logium, id est, horarum lectio; seu prima computatio. & hæc est vera ethymologia ipsius verbi. Et de hac sorte loquitur gloss. not.

in c. constituimus. iij. q. v. quæ dicit, quod malefici sunt illi, qui faciunt, ne viri possint cognoscere uxores suas, vel qui volunt scire futura; & dicit, quod hoc est crimen publicum. Sed quod non sit prohibitum, interrogare demonem ad aliquod sciendum, probatur; Omnis Christi actio nostra est instructio. ca. exemplum. xij. q. j. c. significatio de electio. Sed Christus interrogavit demonem, quod nomen esset? Ut habetur Matth. v. c. Ergo idem videtur esse concessum homini: Nam si hoc malum esset, Christus non interrogasset, cum Christus nunquam commisit aliquid illicitum, ut habetur in epistola Petri. j. c. ij. Qui peccatum non fecit. &c.

20 † Secundo sanctorum animæ non fauent illicite interrogantibus, sed Sauli Regi interroganti de euentu futuri belli à muliere habente spiritum phytionis apparuit Samuel; & ei futurum euentum prædixit, ut habetur. j. Regum. xxvij. c. & ibi Nicolaus de Lira dicit post multas opiniones, quod anima Samuelis virtute diuina, & eius dispensatione apparuit ad annuntiandum Sauli diuinam sententiam. Istud etiam dictum videtur concordare cum eo, quod habetur in libro Numerorum. cap. xxij. dicitur ibi, quod Balaam magus, & ariolus quater quæ fuit responsum demonis, bis in domo sua, & bis cum Balac. Et tunc secundum omnes doctos. catholicos demon virtute diuina fuit prohibitus dare sibi responsum, & angelus bonus dedit ei responsum suæ voluntati contrarium. Dicitur alius, quis, Ergo diuinitas, quæ fit per interrogationem à demone, non est illicita. Quibus potest responderi; & quoad primum dico, quod Christus imperatiue interrogauit demonem eum coercendo, ut manifestaret nomen suum alijs, quia non est dicendum, quod Christus ignoraret eius nomen, cum ipse sciret omnia. c. nouit. de iudi. c. nouit. de appell. ergo, &c. Quoad secundum respondeo, quod potius facit pro vobis, quam contra; nam voluntate Dei spiritus Samuelis apparuit Regi Sauli ad ostendendum, Deum nolle dare fidem demonijs de futuris; ne decipiant homines, cum sit eorum inimicus, & pater mendacij, ut Christus attestatur in euangelio; & ideo voluit Deus, quod spiritus

Spiritus bonus Samuelis, qui non mentitur, responderet Sauli Regi: quare, &c. Et sit vera conclusio, † quod non licet interrogare dæmonem ad aliquid faciendum; & hoc approbat sanctus Tho. quamuis aliter respondeat motiuis supra positis. ij. ij. quæst. xcv. artic. iij. & ibi per eum. dixit tamen Archi. in dicto. cap. sortes, quod si quis utatur somnijs ad præcognoscendum futura, secundum quod somnia procedunt ex diuina reuelatione, ut somnium Pharaonis; vel ex naturali causa, cum abundans humore frigido somniat, quod sit in aqua; vel ex causa extrinseca, ut ex aere, vel impressione cœlesti; vel quantum se potest virtus talis causæ extendere, non erit illicita talis diuinationo.

Si autem huiusmodi diuinationo causaretur ex reuelatione dæmonum, cum quibus pacta habentur expressa, quia ad hoc inuocantur; vel tacita, quia huiusmodi diuinationo extenditur, ad quod non potest se extendere; erit diuinationo illicita, & superstitiosa; & ita dicit tenere S. Thomam de Aquino. ij. ij. quæst. xcv. arti. vj. An autem licitum sit, uti incantatione ad bonum finem, puta ratione publicæ utilitatis, ut fructus à grandine non deuassentur; & videtur dicendum, quod sic; Nam secundum Phi. iij. Physic. & in iij. metaph. in quacunque re finis attendi debet; sed in hac re finis est bonus propter utilitatē publicam, quæ bona est, iuxta not. per gloss. & docto. in c. bonæ. de postulat. prel. & in ca. scias. xvij. q. j. & in l. utilitas. C. de primipil. lib. xij. ergo, &c.

Secundo cessante causa debet cessare effectus, l. adigere §. quamuis. de iure patrona. c. cum cessante. de appell. Sed causa, propter quam incantatio dæmonum est prohibita, est propter pacta obsequialia cum eis per incantatores inita per supradicta; sed in casu nostro cessant obsequia, imo fit eis magna iniuria eos fugando, & remouendo ab ipsorum opere incepto; ergo, &c.

† Tertio licitum est cuiuslibet ob tutelam rerum suarū resistere non solū vulnerando, sed etiā occidendo, quando aliter defendi non posset, ut in l. vt vim. & ibi per doctorem. maxime Bar. & Bal. ff. de iusti. & iur. & in l. j. per eosdē maxime Bal.

Bal. in repet. C. unde vi. Patrimonium est secunda vita, glossa est sing. in. l. aduocari. & ibi Bal. C. de aduoc. diuer. iudi. Si ergo est licitum hoc casu occidere hominem factum ad imaginem, & similitudinē Dei, ut habetur Gen. j. in primis, de quo in. ca. hęc imago. xxxij. quæst. v. quanto magis debet licere incantando expellere dēmonem, Dei inimicum, ac humanæ naturæ, venientem non solum contra priuatam, sed etiam contra publicam vtilitatem. facit quod dicit philosophus in vj. topi. & auth. multo magis. C. de Episc. & cleri. c. cum in cunctis. de elec. c. per venerabilem qui fil. sint legi.

Sed in contrarium facit, quia nō est faciendū malum, ut inde sequatur bonum, c. non est putanda. j. quæst. j. & ideo glossa in vers. compensatio, in cap. j. per illum tex. xiiij. distinct. dicit, quod in malis non est admittenda compensatio. plus dicit ibi glossa. ij. circa fin. quod pro alterius salute non solum temporali, sed etiam aeterna, non licet alicui peccare venialiter: ergo pro bono, & vtilitate publica conseruanda non erit licitum uti incantatione diabolica, cum non solum sit peccatum mortale, imo sapiat heresim per supradicta. Et per hęc potest responderi argumentis supra positis, vel specialibus: ad primum respondetur, quod finis non debet attendi, quando ad eum peruenitur per modum à iure reprobatum: sed in casu nostro modus à iure reprobatur. ut supra ostensum fuit, ergo, &c.

Ad secundum respondetur, quod in hoc casu non cessat causa, nec fit iniuria dāmonibus, cum eos fugando per prohibitam incantationem quis peccet, & per consequens fiat eis res grata, cum mediantibus peccatis quærunt hominum animas superlucrari.

Ad tertium respondetur confitendo maiorem, quæ est à iure permessa, & per consequens quis non peccat. l. Gratichus. C. de adultr. glossa in cap. felicitis, in vers. percussit. de pœni. lib. vj. Sed minor conclusio est falsa, quia à iure reprobatur, ut supra conclusi; ergo, &c. Ego tamen dicerem in hoc esse distinguendum. Aut loquimur in foro temporali, & sic quantum ad pœnam temporalem, est licitum uti incantatione ad bonum finem, ita dicit Bar. per illum

illum tex. in l. eorum. C. de malef. & mathe. & est de mente Bal. ibi; & ita intelligitur, quod dixit Iacobus But. in l. nullus. C. de malef. † Quod incantationes non debent²³ fieri ad malum, sed ad bonum sic: aliàs contra faciens concremabitur; & ita sumant totum illum titulum. Et dicitur Ang. post Odof. quod magni Barones, & domini incidunt in laqueum illius legis, quia nolunt equitari, nisi certis horis secundum consilium illorum incantatorum, & diuinorum. Aut loquimur in foro conscientie, & sic quod ad poenam spiritualem; & tunc aut loquimur de incantatione, quæ sit dæmonum inuocatione, & auxilio; & nullo modo est permessa secundum Bar. in d. l. eorum, dicentem, se ita intelligere dictum beati Thomæ, nec allegat ubi forte voluit allegare. ij. ij. quæst. xcvi. artic. iij. Et ita poterit intelligi quod dixit Sal. in d. l. eorum, secundum quod de iure canonico non licet facere malum ad finem boni; vt refert Ioan. de Ana. in c. ad liberandum. circa. iij. col. de Iudæ. Item poterit verificari hoc casu, quod dixit Bal. in d. l. nullus. Et isti diuinatores, & incantatores sunt communione hominum priuati; & per hoc possunt excommunicari. Aut loquimur de incantatione, quæ sit virtute diuina, hoc est, mediantibus verbis diuinis, puta euangelicis, vel psalmorum; & hæc non est prohibita secundum Ang. in d. l. eorum. nam tunc cessat ratio prohibitionis, de qua supra. Et hæc distinctio fuit de mente. Io. de Ana. in c. ad liberandum. & per eam declaratur id, quod dicitur in c. j. de fortilig. in vj. col. Et hæc ars diuinatoria dicitur ars magica, non solum prohibita de iure canonico, vt in iuribus præalleg. sed etiam de iure ciuili. C. ac Digestorum l. nemo. l. nullus. & l. si excepta. C. de malef. & in l. cetera. §. i. & ibi. in libris reprobata lectionis magicis fortè, vel his similibus, & c. ff. famil. ercis. Item prohibita est de lege Moisaica, & sic de iure diuino, vt habetur Exodi. xxij. cap. dum dicit, Maleficos non patieris viuere. de quo in c. reos sanguinis. §. i. xxij. quæst. v. vnde magi olim dicebantur stellarum interpretes, qui diuinabant, cum quis nascebatur, & orientales appellantur Magi, quia in arte magica præualuerunt, secundum Archi. in cap. nec mirum. in princ.

²⁴ princ. xxvj. q. v. † Et ideo illi tres Reges orientales, qui venerunt ad adorandum Christum, appellati sunt Magi. Alij magi appellati sunt philosophi Chaldeorum secundum Archi. in. 6. sed è contra. xxxvij. dist.

Et vide sanctum Thom. in secunda secundæ. q. xcij. Vbi dicit de speciebus superstitionis. Et primo de superstitione indebiti cultus veri Dei. Secundo de superstitione idololatricæ. Tercio de superstitione diuinationum. Quarto de superstitione observationum. & in q. xcij. dicit de idololatriâ. & in q. xcv. tractat de superstitione diuinationis; & primo, vtrum diuination sit peccatum; secundo, vtrum sit species superstitionis; Tercio, de speciebus diuinationis; Quarto, de diuinatione, quæ fit per dæmones; Quinto, de diuinatione, quæ fit per astra; Sexto, de diuinatione, quæ fit per somnia; Septimo, de diuinatione, quæ fit per auguria; Octauo, de diuinatione, quæ fit per sortes. Vbi videbis late de his omnibus.

²⁵ † Et sortilegi proprie hi sunt, qui sub nomine scilicet religionis per quasdam, quas sanctorum, seu Apostolorum vocant sortes, diuinationis scientiam profitentur; aut quarundam scripturarum inspectione futura promittunt. tex. not. in. c. sortilegi. xxvj. quæst. j. ex quo textu notabitur, quod isti sortilegi, & incantatores sub falso quodam, & ficto religionis nomine, sanctorum, vel Apostolorum faciunt conficiunt sortilegia; & hinc est, quod isti incantatores, & maxime mulieres, in suis sortilegijs, & incantationibus, vt vulgariter dicitur, sæpius dicere iubent per maleficium, aut infirmum, Ave maria, vel Pater noster, aut alias similes orationes ad deuotionem alicuius sancti Apostoli, vel martyris, vt sub illorum sanctorum Apostolorum, vel martyrum deuotione, ac præsidio opus, quod conficiunt, videatur ministrari; nihilominus omnia illa sunt falsa, & ficta, & non ad veram deuotionem, seu intercessionem illius sancti Apostoli, vel martyris dicuntur, seu vouentur, sed sub illa falsa religionis demonstratione omnia opera prædicta arte, & præsidio dæmonis conficiunt, & sub

²⁶ illius deuotione vouent. † Sortilegiorum diuersæ sunt species, principales vero, & magistrales sunt tres, diuinationis

natua, amatoria, & venefica: & de hoc videbis tractatum
 Pauli Grillandi in volumine tractatum, vol. v. fol. cliij
 vbi multa vilia; & etiam multa extra propositum, quæ
 nullo iure comprobantur, inuenies. Et de sortilegijs vi-
 debis doctor. in tit. de sortileg. & videbis Hosti. in sum-
 ma eod. ti. Sed isti sortilegi, diuinatores, & maledici,
 huius diabolicæ religionis professi, dicuntur hostes hu-
 manæ salutis, & humani generis inimici. l. & si excepta,
 & l. si. C. de malef. & math. vbi etiam videbis Azo. in
 sua summa. Et incantatores, qui censendi sunt, & Anoli
 qui sint, qui aruspices, qui augures, & qui phytonistæ;
 astrologi qui dicantur, qui genethliaci, qui salitores, &
 necromantici, videbis in dicto tract. Pauli Grillandi in
 quæst. ij. Sed taceant sortilegi, quia licet possint fieri
 sortilegia amatoria, & venefica, & in corpore, & extra
 corpus, amor non vere oritur ex maleficijs amatorijs,
 quæ sunt ad amorem prouocandum, quia omnes sunt
 nugæ, & dæmonis fallaciæ, quæ nunquam fortiuntur
 effectum. Stante liberi arbitrij potestate mirum quid es-
 set, quod mulier casta, & honesta violenter traheretur ad
 peccandum. Et ideo dixerunt quidam magni theologi,
 quod si aliquis maleficiatus, aut maleficiata reperitur, qui
 deuenit ad effectus, ad quos tēdūt maleficia prædicta, id
 profecto non prouenit virtute & potentia maleficij, vel
 sortilegij rationibus prædictis, propter liberi arbitrij po-
 testatem; sed deuenit virtute diabolicæ tentationis; qui
 demon, vt credentium animas facilius decipiat, ita quod
 firmiter credant, quod illa sortilegia faciant miracula, &
 vera sint eorum opera, ipsemet adeo vehementer, & solli-
 cite infestat mulierem ipsam tentationibus, & persuasiōi-
 bus die noctuque, quod nunquam finit ipsum, vel ipsam
 aliquo momento quiescere, nec in somnijs, nec in vigilia;
 adeo quod multotiens accedente maximo opere, & mini-
 sterio extrinseco sortilegiorum, qui extrinsecus cooperat
 & literis amatorijs, & precibus, pollicitationibusque ver-
 balibus, fragilis sexus saepe illaqueatur, & cadit in pecca-
 tum: & hoc non prouenit virtute, & potentia sortilegij,
 sed dæmonis tentationibus, & opera hominis extrinsecus
 operans

operantis, ut dixi, qui insectantur mulierem ipsam, non
quam venatores feram, aut aucupatores avem: Vnde ne-
cesse est, quod post aliquod bellum reddat se victam in ma-
27 nibus hostis. † Et cedat propter suam debilem naturam
& imbecilles vires, quas habet ad resistendum diabolo, im-
mo ita facilis est, & credula, ut quæ nova sunt, tam bona
quàm mala, libenter appetat, ut notatur Gene. iij. & c. lo-
rus. de verb. signific. Nec dici potest hoc violenter fieri
sponte, quia mulier ipsa sponte incipit incalescere in amo-
rem illius viri, & voluntarie illum desiderat, & hoc evenit
ex natura sua & voluntate, non violentia fortilegiarum.
& hæc est facilior via ad flectendum pudicos animos ad
libidinem, quàm alia. & maxime si quando hæc recitata
fit, mituntur nuncij, epistolæ amatorie, & similia ad mu-
lierem: his, vel similibus modis videntur facilius flecti, qui
vi ipsius maleficij.

28 † Effectus enim istius sortilegij requirit puram, & libe-
ram voluntatem, quia nemo amat inuitus: & licet isti vul-
gares fateri soleant se inuitos amare; & propter potulum
assumptum compelli ad amandum, hoc est falsissimum, si
volumus intelligere de necessitate præcisâ, ut compelli-
tur homo ratione, & voluntate: quia hoc non permittit
Deus, ne tollatur liberi arbitrij potestas, quam habet ho-
mo. Si tu diceret, compellitur homo persuasionibus da-
monis, tunc dico, quod non compellitur in ratione, sed in
concupiscentia carnis, quia fragilis est; & nisi fortiter, &
deliberatè resistat, vel fugiat, incidit in laqueum. Atque
quæ magorum præstigijs fiunt, non vera, sed fantastica
esse probantur. in. c. nec misum. xxvj. q. v.

Si autem quilibet opponit & dicit, quomodo, vel quomodo
eveniunt aliqua, quæ illi divini prædicunt futura; aut
quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis im-
mittere ægritudinem, si aliquid propriæ virtutis, ac potes-
tatis non habeant; hoc à nobis recipiat responsum, quia
ideo quisque non debet eis credere, quia aliquando eos
niunt, quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut
lædere sanos, quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi, qui hoc præ-
dicunt, vel vident, probentur, & appareant quæ fide sunt, &
deuotè

deuotione erga Deū; sicut in Deuteronomio legitur Moy-
ses ex verbo Dei populo Dei præcepisse ita dicens; Si sur-
tulerit in medio tui propheta, aut qui somnium dicat so-
vidisse; & prædixerit signum, atque portentum; & euene-
rit, quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur
Deos alienos, quos ignoramus, & seruamus eis, non au-
dias verba prophete, aut somniatoris; quia tentat vos do-
minus Deus vester, vt palam fiat, vtrū diligatis, an non; in
toto corde & in tota anima vestra dominū Deū vestrū se-
quimini, ipsum timere, mādāta eius custodite, & audite vo-
cem illius, ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis, &c. Vbi sane in-
telligi voluit, etiā illa, quæ à diuinatibus nō secundū Deū
dicunt, si acciderint, quæ dicunt, non sint sic accipienda,
vt fiant, quæ præcipiuntur ab eis, nec colantur, quæ colū-
tur ab eis, nec præter suam potestatem Deus ostendit esse,
quod contingunt ista, sed quasi quæreretur, cur ea permit-
tat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam vtique
eorum dilectionem, vtrū eam habeant erga Deum suum,
cognoscendum vero ab ipsis potius, quā ab illo, qui sit
omnia antequā fiant. † Et videbis sanctum Tho. in se-
cunda secundæ quæst. xcv. de diuinationibus. & ibi tractat, 29
vtrum diuinitio sit peccatum. & vtrum diuinitio, quæ sit
per dæmones, sit licita. & vtrum diuinationes, quæ fiunt
per auguria, sint licitæ. & vtrum diuinitio, quæ sit per for-
tes, sit licita, & in q. xcvj. tractat de superstitionibus obser-
uatorum. & vtrum vti obseruantis ad præcognoscendum
aliqua futura, fortuna, vel infortunia, sit licitum, ibi vide-
bis. & in q. xcij. tractat de speciebus superstitionis. & in q.
xcij. tractat de idololatria.

.§. De Ludo.

EST ludus quædam alleuatio laboris, vt in .e. conti-
nebatur, de homi. Soci. in consi. xvj. Ludus † quis
sit permissus, & quis prohibitus, vide tex. & docto.
in .l. si gratuitam. ff. de præscrip. ver. §. fin. & in .l. j. C. de spe-
culis lib. xj. & in .c. cum decorem, de vit. & honest. cle-
ric. & in authent. alearum vsus. de relig. & sumpt. fun. & C.
de aleato. & docto. in .c. clerici, de vita, & honestate cleri-
corum.

Eco

corum.

corum. Et dic, quod regulariter est prohibitus ludus
 azardi, quàm alearum, etiam cum taxilis iustis, vnde
 authen. alearum vsus, & in authen. interdicitur. C. de
 pife. & cleri. & Oldra. in consil. lxxviiij. Sed ex natura
 ludus non est prohibitus. Salicet. in d. authen. alearum
 vsus. vide Iacobum Butrigarium in l. j. C. de naut. colo-
 re. Sed in ludo tempus amittitur, & oportet tempus
 re. & c. & de omni verbo ocioso reddenda est ratio.
 enim ludos appellat, ex quibus crimina non oriuntur,
 premio digefforū. §. illud. facit quod dixit Bal. in l. d.
 quis in frau. patroni, quod vincens ex ludo prohibe-
 citur acquisiisse ex maleficio. & vide Archid. in c. j. par-
 distinet. Sed si ludetur conuiuium, hoc casu ludus non
 prohibitus secundum gloss. in d. c. j. xxxv. distinet. &
 ibi docto. quia d. gloss. in materia ludi est magistralis
 modo non ludatur excessiua quantitas, pro quo facit
 authen. alearum vsus. & dicerem quantitatē excessi-
 31 considerata conditione personarum. † Et ludus fuit
 uentus à diabolo, vt in. cap. praterea. li. distinet. & con-
 tudine non poterit validari, vt in. cap. ex parte. de con-
 tud. nec obstat, si diceretur hanc consuetudinem ludos
 in toto orbe esse præscriptam ab eo tempore, cuius me-
 extat memoria in contrarium. c. super quibusdam. §. pr-
 terea. de verborum signific. l. hoc iure. §. ductus aqua
 aqua quoti. & xfluua. & in l. j. §. si. de aqua plu. arce. &
 l. si arbiter. de proba. & Archi. in. cap. generali. de elec-
 32 libro. vj. ad omnia iura respondeo, non procedere, † quia
 do consuetudo esset nutritiua peccati, per gloss. in c. j.
 rem in c. denique. iij. distinet. dicentem, Consuetudo
 cusat à pœna temporali, non autem à pœna gehennali.
 si Romanorum. xix. distinet. facit gloss. in c. quanto. de
 fuerud. quia potius dicitur corruptela, quàm consuetudo.
 Et huius ludi conditio est adeo ignominiosa, & vici-
 rabilis, quod cum Chilon Arheniensis philosophus, re-
 ex septem sapientibus, missus esset Corinthum iungere
 societatis causa, & ibi duces, & seniores populi ludum
 alea comperisset, adeo illud abhorruit, vt statim in
 negotio illinc discederet, inquiens: Nolle se Spartanorum
 quod

quorum virtus per orbem clarescebat, hac infamia macu-
lare, ne diceretur cum aleatoribus societatem contraxif-
se; unde dixit Odoffre. in l. j. ff. de aleatoribus, † quod a
33 leator est velut hostis reipublicæ. & Philosophus in iij.
ethic. affirmat, lutores esse deterioris conditionis quam
latrones.

† Deludo autem scachorum licet non sit species sortis, 34
laicis licitus est, dummodo non excedant in ludendo
vnum aureum, etiam si sint diuites, vt in dict. authen. ale-
arum vsus. Et hoc est verum in toto die, quia tunc liceret
propter rationem positam in dict. authen. ita Ang. in tra-
ctatu malefactorum. & fallit, nisi esset tempus referuatum
deuotioni, & pœnitentiæ, quia tunc ludentes peccarent
mortaliter secundum Richardum in senten. distinct. vij. ar-
tic. v. quæst. viij. fallit etiam, nisi avaritia luderent, vel in-
teruenerit blasphemia. Et ludendo maximā quantitatem
presumitur quis ludere ex avaritia secundum Cardin. in
d. cap. clerici. de vita, & honest. cleri. & hoc extenditur ad
omnes ludos sui natura permittos. Itaque si luditur cau-
sa cupiditatis ad pecuniam, vitandus est, sicut peccatum
mortale. & videbis Cardin. Sancti Sixti. in cap. Episcopus.
xxxv. distinct. vbi multa de ludo; & sanctus Thom. dicit
in secunda secunda quæst. xxxij. ad septimum. Circa illa
vero, que per aleas acquiruntur, videtur esse aliquid illi-
citum ex diuino iure, scilicet, quod aliquis lucretur ab
his, qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt minores
& furiosi; & cum quis trahat alium ex cupiditate lucrandi
ad ludum, & ille, qui fraudulenter lucratur ab eo, in his ca-
sibus tenetur ad restitutionem. Aliquid autem videtur esse
illicitum ex iure civili, q̄ prohibet vniuersaliter tale lucrū,
qui sunt talibus legibus subiecti, tenentur ad restitutionem,
qui lucratur, nisi consuetudo contraria præualeat; aut nisi
ille lucratus sit ab eo, qui traxerit eū ad ludendū. Et cleri-
cus publice aleator ipso facto priuatur à promotione, sed
nō à beneficio, nisi præcedat monitio. † Et illud, q̄ vinci- 35
tur in ludo scachorū, vel in ludo, qui consistit, & sit gratia
victus experienda, nō subiacet restitutioni; nisi quis prin-
cipaliter ludat, causa spoliandi proximum. ita Panor. in d.

Rec 1

cap.

36 c. clerici. de vita, & hon. cle. & ibi vide doct. Hieron. quod vocatur quis ludere ex avaritia, quando primo le fundamentum ad ludendum est lucrum: itaque si lucrus in se non sit malus, tamen ludere ex avaritia, & causa lucri, est peccatum graue, & turpe: ita dicitur Caictanus in secunda secunde. in Commentariis quod clxviij. artic. iij. & ibi dicit, etiam turpe lucrum appellari quod ludo acquiritur. & in dict. quæst. videbis facit Thom. & in quæst. xxxij. & ibi etiam dicit Cicer. Quod abusus ludi ad avaritiam freno eget, & Regum est luctus compefcere; ideo leges prohibent ludos fortis quoniam ipsis maxime homines abutuntur ad avaritiam & licet honesta ioca interdum suaui sint, tamen ab excessu fastidia abhorrent regula; quoniam in scripturis sanctis reperimus ea, quemadmodum usurpare possumus. in dict. Thom. in dict. quæst. artic. ij. & Augustinus dicitur poenitente loquens; cohibeat se à ludis secularibus, qui peccatam vult consequi remissionis gratiam. dicitur etiam Hieremia. xv. Non sede in concilio ludentium. & Tobia iij. dicitur; Nunquam ludentibus misceamur.

§. De Ventura.

37 **A**ggredior vltimum modum sortis, & prout est tura à vulgari more, & hanc dico non esse prohibitam; nam fors hoc casu nihil aliud est, quam res in humana dubietate, diuinam iudicantis voluntatem ita dixit tex. in cap. non est aliquid mali. xxvj. quæst. ij. Augusti. super psalmo: In manibus tuis sortes meæ. & dicitur sanctum Thom. in secunda secunde quæst. xxi. artic. fin. Et ita intelligitur, quod dixit Ambrosius super Lucam. relatu per ipsum Thom. vbi supra. Qui sorte eliguntur humano iudicio non comprehenditur, & cetera. Vnde ratione essentiae hæc fors non est prohibita, cum à diuina dependeat voluntate. & ideo Bal. in l. fin. in princ. C. de leg. not. ex illo tex. quod mittere sortem non est peccatum. Item non est prohibita ratione finis, & qui in casibus rebus considerandus est, secundum phi. ia. iij. phy.

in iij. metaph. qui dicit, quod est perfectio cuiuslibet rei. & ideo Bal. C. de sum. trin. & si, cath. dicit, quod secundum physicam regulam; cuius finis est bonus, ipsum quoque bonum est. facit ea. merito. xv. quæst. j. Sed finis Venturæ est lucrum, quod in se non est prohibitum; nam diuitiæ non sunt malæ in se, nec eas appetere peccatum est, quando ad bonum finem appetuntur, & cum bono ordine, secundum Bald. in. ca. nam concupiscentiam. de const. & fuit sententia Boetij de philosophica consolatione. c. ix. facit glos. not. in c. clericus. xij. q. j. & quod dicit Abb. in c. super eo. xij. in. ij. col. de testi. & gloss. in c. militare. xxij. q. j. quæ dicit, quod licitum est augere diuitias. Sunt enim diuitiæ de genere bonorum, secundum Philo. in primo ethic. meminit sanctus Thom. secunda secundæ, q. clij. arti. ij. Sūt etiam ad perfectionem nobilitatis. tex. est not. vbi Iacob. de Butr. & Bald. in l. nobiliores. C. de comer. & merca. facit quod dicit Abb. in c. constitutus. in iij. col. de appell. & interest reipublicæ habere ciues diuites, ac nobiles. facit ad hoc glos. not. in. c. j. & est glos. tertia. xxj. q. j. iunctis his, quæ ponit Bartol. in. l. j. C. de digni. lib. xij. Et quod diuitiæ non obliuiscunt, si quis eis bene utatur, voluit Hieronymus. in epist. incipiente; Vereor, & c. in princ. & phil. in primo Poli. dummodo quis in eis non ponat felicitatem, secundum Egid. de regi. princip. c. vij. & refert Alberi. de Rosa. in dictionario suo. in vers. diuitiæ. Et ita poterit intelligi illud psalmistæ; diuitiæ si affluunt, nolite cor apponere. † Item quod hæc fors non sit prohibita, probatur; nam rationes prohibitorie fortis, prout est diuinitas, non militant in hac sorte; unde Beda in c. non exemplo. ea. cau. & quæst. quod originaliter est super actus Apostolorum; concludit hæc sortem impellente necessitate concessam esse instar Apostolorum, qui effusus ad Deum precibus hoc modo consulebant: quicquid dixerit Hosti. in tit. de sortileg. in summa. & in. c. non exemplo, legitur: Non exemplo Matthiæ, vel quod Ionas propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum; cum priuilegia singulorum, ut Hieronymus ait, communem legem omnino facere non possint; si qui tamen necessitate aliqua compulsi Deum

Ecc 3

putant

putant sortibus, exemplo Apostolorum consulendum
videat huiusmodi ipsos Apostolos non nisi collectio
cœtu, & precibus ad Deum fuis, egisse. Et ideo concludi
qd' in casu, quo quis indigeret pecunia, nec aliter habere
posset, vel vellet vendere rem suā, nec aliter posset, non pe-
nendo rem suam sub sorte, vt in præsentia fit hic. Nam
talis fors non est prohibita; est enim hoc casu quodam
teriecta venditio; dummodo talis non colligat maiorem
quantitatem pecuniæ, quam res ipsa valeat; & cesset
nis alia fraus; aliā ratione fraudis esset obligatus in
conscientiæ ad restituendum illud plus, quod colligitur
id, quod dixit glossa in vers. vt plus. in c. hoc ius potest
x. q. ij. & Bal. in cap. cum causam. de testib. Archid. in d.
fors. Et idem credo, vbi nulla esset necessitas, sed solam
tione spe lucri ponetur pecunia sub sorte; nam fraude
4° tante non putarem hanc sortem esse publicam. Item
petere lucrum atq' bonum finem, & cum bono tra-
ne, vt supra dixi, non sit à iure improbatum, precibus
men primo ad Deum emissis. d. ca. non exemplo. in fi. de
hoc casu Deus tentari videtur, vt dicit sanctus Thomas
co supra allegato, adducens illam auctoritatem Ambrosii
de qua memini in princ. huius questionis; nam cum res
rentia ibi non videtur probari. Vnde dicere Deum tentari
quando absque causa licita; secus si cum licita, vt est in ca-
su nostro, vt probavi, fors emitteretur. facit illud Mattheus
in euangelio; Non tentabis dominum Deum tuum: In
proprie non potest dici Deus tentari, cum omnia fieri
præsentia, tanquam cordi iū scrutatori. c. erubescat. xx. q. i.
distin. c. nouit, de iudi. cap. omnipotens Deus. ij. q. i. de
quod dixit Christus diabolo, more humano loquutus fuit.
Nam antequam tentaretur, hoc euenturum non igno-
bat; fuit namque diuinum mysterium. Vnde dominus Ananias
in c. fi. de sortileg. dicit, quod emittere hanc sortem, est
quoddam tentare Deum; quasi voluerit dicere, quod hoc
est proprie tentare. Et hæc fors dicitur consultoria, qua
more Apostolorum Deus consulitur, quid obtinere debeat
vt d. c. non exemplo. Et quamuis prohibeatur in electioni-
bus ecclesiasticis, vt in c. fi. de sorti. & tenet sanctus Thomas

ubi supra. & Host. in d. versic. penult. data est namq; in eis
 à iure specialis forma, de qua in c. quia propter. de electio.
 tamen in electionibus secularibus hæc fors militat, maxi-
 me hic Neapol: nam Electi eliguntur per breuia. Nec ob-
 stat, si allegaretur glo. in §. interdicimus. in auth. de sanct.
 Episc. dicens, quod quis non debet se committere viribus
 fortunæ; & ideo propter hoc, ludum esse prohibitum.
 quod etiam voluit glo. in auth. interdicimus, C. de Episc.
 & cleric. nam non recte loquitur, quia fortuna, & fors cō-
 uertuntur. d. c. fors. quæ fors non est mala, vt dixi; nec lu-
 dus ex natura sua, ratione fortunæ, sed ratione accidentiū
 est prohibitus, vt latius probaui. Et ideo de hac sorte veri-
 ficabitur, quod dixit Angelus in l. sed cum ambo. per il-
 lum tex. de iudi. quod fors est licita; vnde dicit, quod quā-
 vis totus tit. de sortilegijs ea phibeat, intelligi debet, quod
 prohibeat scientiam sortis, non autem ipsam sortem, quia
 fors nihil mali est. allega. dict. c. fors. Sed contra hoc tenet
 Host. in sum. de sortileg. in §. j. in fin. dicens, † Quod fors 41
 non est quid mali, quo ad scientiam, sed quo ad exercitiū.
 quod verū intelligo, habito respectu ad sortē, prout est di-
 uinatio, vt declarauī sup. in §. quæsito. non autem habito
 respectu ad sortē, prout est, q̄ iuxta vulgares dicitur Ven-
 tura, de qua in hoc quæsito; quia eius exercitiū non prohi-
 betur per prædicta. Et q̄ dixit Ange. in d. l. sed cum ambo,
 procedit in iudicijs, quando est dubiū iuris secundum Io.
 Andr. in c. licet causam reprobat; nisi veniat in præiudici-
 um tertij. l. huiusmodi. §. fin. de leg. j. Et ideo si duo simul
 semel impetrant canonicatū, nec apparet in impetratione
 quis fuerit prior, non est locus sortis; quia agitur de præi-
 udicio canonicorum. ita dicit Angel. in d. l. sed cum ambo,
 ad declarationem gloss. in c. si duobus. de rescrip. libr. vj.
 de qua gloss. idem Ang. meminit in l. fin. C. comm. de leg.
 quæ gloss. est super versic. concurrant. facit gloss. penult. in
 fin. in c. quoniam Abbas. de offic. deleg. & gloss. in §. fin.
 autem, in lit. de satis. cut. Sed quando est dubium fieri, fors
 non est licita. gloss. est in versic. prohibebit in l. j. C. vt
 possid. quam pro sing. in dict. l. huiusmodi. in §. fin. allega-
 uit Imo. Sed do. Anton. in cap. fin. de sortileg. in fin. dicit i-

dem effectiam, quando est dubium fieri. alleg. gloss. in
 licet causam, de proba. in gloss. bene tamen. in versic. in
 si constat: quod dicit placere Hosti, ut ipse domi. Anno. 2.
 sit in dict. ca. licet. ad quem in hoc me remitto. Et hac
 dicitur diuisoria secundum Archid. in dicto cap. sorte. 1.
 sanctum Thom. ubi supra. Item dico etiam standum fore
 in extraiudicialibus, ut dixi, in electionibus. Item in ead.
 quem ponit Bald. in §. nos itaque. in proce. Digellorum.
 Consuetudo est dominorum, quod primogenitus succo-
 dat in dominatione: Modo nati sunt duo, nec apparet
 ordine; dicit, quod ambo succedunt: vel forte robur
 quia praesumitur celerius exisse de carcere materni viti
 arg. l. si fuerit. §. fin. de rebus dub. Sed posito, quod ambo
 succedant, si quaritur quis primo debeat nominari in
 rum rescripto, dicit Bal. sorte dirimendum, per Lij. Cuius
 do, & qui. quar. pars deb. lib. x. facit ad praedicta tex. in
 optionis. & ibi gloss. in versic. sorte. in fin. de leg. Plus con-
 42 suluit do. Cardin. in consi. cl. † quod si duo contendant
 de papatu, data paritate probationum locus est sorti; &
 dixit de hoc conferri. Idem tenet Petrus de Monte, cum
 Episcopus Brixienfis in tract. de potestate Papae in. xxx.
 col. alleg. Cardin. in c. licet, de elect. Ex quo sequitur, quod
 in beneficialibus locus est sorti, quamvis moderniores
 c. capitulum. circa fin. in versic. sed an sorti. allegat in con-
 trarium do. Cardin. in dicto. cap. licet causam, dicentes
 in beneficialibus non esse locum sorti; per not. in. ca. qui
 qui, de eo qui mitt. in pos. libr. vj. & ratio est secundum
 eos, ne detur vitiosus ingressus. Item notabis ultimo, quod
 fors non intelligitur prohibita, nisi in casibus a iure ex-
 pressis. text. est iuncta gloss. in princ. in. c. fin. de sortib. &
 hoc expresse tenet Abb. in ij. not. dicens, quod in electio-
 nibus ecclesiasticis non est sorte procedendum, secus
 electionibus laicorum: quia in illis vsus sortis non repro-
 batur prohibitus, ex quo tantum se subiiciunt fortuna, & ita
 dicit in multis locis facere laicos eligentes officiales per
 ballotas, & breuia, quod dicit esse notandum.